

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
NOVEMBER 2019

**XITSONGA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA: PAPILA II
XITSONGA FIRST ADDITIONAL LANGUAGE: PAPER II**

MARKING GUIDELINES

Time: 2½ hours

100 marks

These marking guidelines are prepared for use by examiners and sub-examiners, all of whom are required to attend a standardisation meeting to ensure that the guidelines are consistently interpreted and applied in the marking of candidates' scripts.

The IEB will not enter into any discussions or correspondence about any marking guidelines. It is acknowledged that there may be different views about some matters of emphasis or detail in the guidelines. It is also recognised that, without the benefit of attendance at a standardisation meeting, there may be different interpretations of the application of the marking guidelines.

XIYENGE XA A   MATSALWA

XIVUTISO XA 1

TINHLAMULO

- 1.1 I Manayila.
- 1.2 Hi siku leri a ku ri na mucato wa Manayila na Muzayiwe, laha Manayila a endleke rhengu ro lahlekisa tata wa yena Ntekele hi ku tsala papila leri eka rona a kombisa leswaku u tihoxile exidziveni, kasi a hi swona u balekile hi ku chava ku cata na munhu loyi a nga n'wi rhandzi.
- 1.3 I ku va tata wa yena a n'wi sindzisile ku tekiwa hi Muzayiwe leswaku a ta n'wi pfluxela bindzu ra yena leswi Manayila a nga swi lavi.
- 1.4 Mukamberiwa u ta nyika mavonele ya yena lawa ma twisisekaka. Xikombiso: A swi fanerile tanihi mutswari swa vava ku lahlekeriwa hi n'wana wa wena hambiloko ku ri na swin'wana leswi a swi endla mi nga twanani./A swi fanelangi hikuva ku va a n'wi xavisile a swi komba leswaku a nga n'wi rhandzi.
- 1.5 Mukamberiwa u ta boxa matitwelo ya yena lawa ya twisisekaka. Xikombiso: Swa ndzi tsakisa hikuva leswi a swi endla swo sindzisa n'wana wa yena ku tekiwa hi munhu loyi a nga n'wi rhandzi a ku ri vuloyi lebyikulu lero u lo n'wi laya.
- 1.6 I Ntekele, hikuva a a sindzisa n'wana wa yena ku tekiwa hi munhu loyi a nga n'wi rhandziki naswona a ri mukhalabye./I Manayila hikuva hi ndhavuko wa Vatsonga swa pfumeleriwa leswaku vatswari va hlawulela n'wana vukati.

(Amukela na tin'wana tinhlamulo leti twalaka.)
- 1.7 A swi fanerile hikuva a swi ta sala swi bola./A swi nga fanelanga hikuva se a ku nga ha ri na ntsako endyangwini wa ka Ntekele.
- 1.8 Hileswi a vulavula hi rito ro rhurhumela a tlhela a huma mihloti./A vulavula hi ku nonoka a tlhela a hohloka mihloti hi matimba.

XIVUTISO XA 2

TINHLAMULO

- 2.1 A a beriwa ku va a vurile leswaku Rice u dlele hi tata wakwe Ntekele naswona loko tata wa yena a ringeta ku n'wi chavisa a nga chavi, a vula leswaku u tlanyarile hi ku tshamela ku biwa.
- 2.2 Mukamberiwa u ta nyika dyondzo leyi a yi kumeke leyi twisisekaka. Xikombiso: Swi ndzi dyondzisa leswaku loko u hanya hi ku chavisela munhu kumbe ku n'wi ba swi fika laha a nga ha chaviki hikuva a swi toloverile.
- 2.3 Ximhunhatwankulu i Ntekele hikuva a a navela leswaku n'wana wa yena Manayila a tekiwa hi Muzayiwe leswaku a ta n'wi pfuxela bindzu ra yena./ I Manayila hikuva a a navela ku tekiwa hi Jamboti kambe tata wa yena Ntekele wa nghenelela a n'wi sindzisa leswaku a tekiwa hi Muzayiwe.
- 2.4 C./Ku tikukumuxa.
- 2.5 Hileswi a a tirha exihundleni handle ko tiviwa hi vanhu.
- 2.6 Havambirhi va rhandzanile na tinsulavoya/swigevenga.
- 2.7 Xivuriso lexi xi vile ntiyiso hikuva nkulukumba Ntekele a hiseriwa tibazi ta yena hinkwato, a tlhela a tsandzeka ku pfuxa bindzu ra yena kutani a sungula ku xaniseka.
- 2.8 A hi mhaka ya kahle hikuva ku tisunga a swi ololoxi xiphiso, naswona ku tidlaya i xidyoho emahlweni ka Xikwembu.

(Amukela na man'wana mavonelo lama twisisekaka.)

XIVUTISO XA 3

TINHLAMULO

- 3.1 Bobs a a yimile na bodo leyi a yi kombisa leswaku patu ri pfariwile emahlweni, va tlhela va pfala patu ku kombisa leswaku ri le ku lulamisiweni, endzhaku ka loko movha wa ka Jesco wu hundzile.
- 3.2 Hileswi a kumile Lefty a n'wi yimerile le kaya leswaku va ya hetisa ntirho lowu a va wu kunguhatile wa ku ya phanga mali ya feme ya Jesco. A lava ku kuma mali leswaku yena na Manayila va ta hanya ku tiphina vutomi bya vona hinkwabyo.
- 3.3 Xisihalari i Manayila hikuva a a endla leswaku bindzu ra tata wa yena Ntekele ri nga tlheli ri pfuxiwa, hikokwalaho ka leswi a ala ku tekiwa hi Muzayiwe.
- 3.4 Bull na Scarface.
- 3.5 A lo khomiwa hileswi a thangurile movha wa feme ya ka Jesco na vanghana va yena.

XIVUTISO XA 4

TINHLAMULO

Ku pfumala kurhula i ku va munhu a kumeka a ri ku tikeriweni emoyeni wa yena vutomi bya yena hinkwabyo.

- Rice u kumeke a tlumbiwile hi movha vusiku byelebyo Ntekele a n'wi hlongoleke hi byona.
- Nsati wa yena N'wa-Xitlhelani u tlhavekile, kutani a lova loko a twa hi ta rifu ra Rice.
- Mpfuleni u rhukana tata wa yena, Ntekele, kutani endzhaku ka loko a n'wi bile a baleka ekaya a ya tshama eka xigangu xa yena Lefty.
- Ntekele u hanya hi ku chava Lefty, hikuva a swi tiva leswaku i xigevenga xa vukarhi.
- Lefty na Walk-tall va hisile makumembirhi wa mabazi ya Ntekele.
- Mali ya Ntekele yi kumeka yi herile hikuva a hiseriwile mabazi.
- Ku hisiwa ka mabazi ya Ntekelo swi n'wi hlohleterile ku sindzisa n'wana wa yena Manayila ku tekiwa hi mukhalabye Muzayiwe.
- Ntekele u lahla xipimbi xa munhu wo ka a nga n'wi tivi a ehleketa leswaku i Manayila.

Hinkwaswo leswi swi boxiweke laha henhla swi tiyisisa mhaka ya leswaku Ntekele a a nga ri na ku rhula hakunene.

(Vadyondzi va fanele va boxa timhaka ta ntlhanu ntsena eka leti longoloxiweke laha henhla na tin'wana leti kombisaka leswaku Ntekele a nga ri na ku rhula emoyeni wa yena.)

Maavelo ya timaraka: Nyika tigwaju tinharhu eka poyinti yin'wana na yin'wana kambe ti va ntlhanu.

Hileswaku timaraka ta Vundzeni = 15, kasi Xivumbeko na Ririmi = 05. Tirhisa tikhodi leti loko u kombisa maavelo ya timaraka kutani u tsala ntsengo ehansi ka tikhodi.

XIYENGE XA B SWITSHURIWA SWA SWITSALWAMBIKO

XIVUTISO XA 5 XITSALWAMBIKO XO LEHA

**N'WANGULANO EXIKARHI KA NHLOKO YA XIKOLO NI MUTSWARI WA
MUDYONDZI LOYI A NGA TIKI HI MFANELO EXIKOLWENI**

Eka n'wangulano wa yena mukamberiwa a nga ha katsa leswi landzelaka:

- Ndhawu, siku na nkarhi.
- Mavito ya lava angulanaka.
- Vito ra xikolo xa vona.
- Hungu leri va burisanaka hi rona./Xiphiqo xa kona.
- Matshalatshala lama va nga ma ringeta.
- Swiboho leswi va nga swi teka/Laha hungu ra vona ri nga helela kona.
- Matitwelo ya vona.
- Ku lelana.

XIVUTISO XA 6

SWILERISO

Mukamberiwa a nga ha katsa na leswi landzelaka eka swileriso swa yena:

- Vito ra tlilasi.
- Ku papalatiwa ka pongo/huwa etlilasini.
- Ku va ku nga lwiwi.
- Ku ka ku nga dyeriwi etlilasini.
- Ku ka ku nga namarhetiwi tichepisi ehansi ka switafulana.
- Ku xiximana.
- Ku papalata vukhamba.
- Ku ka ku nga cukumetiwi thyaka ehansi kumbe hi mafasitere.
- Ku tekela mavonelo ya munhu un'wana na un'wana enhlokweni.

MAAVELO YA TIMARAKA

XITSHURIWA XA XITSALWAMBIKO XO LEHA

Vundzeni, makunguhatelo na xivumbeko
Ririmi, xitayili na vuhleri

XITSHURIWA XA XITSALWAMBIKO XO KOMA

Vundzeni, makunguhatelo na xivumbeko
Ririmi, xitayili na vuhleri

Ntsengo hinkwawo: 100